

ชื่อเรื่อง แนวทางในการแก้ปัญหาการใช้ยาชุดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วม ของภาคีเครือข่ายชุมชน อำเภออย่างสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

ชื่อผู้วิจัย ภญ.อัจฉรา มีดวง,อะนุตย์ ปุริสังข์

สถานที่ปฏิบัติงาน โรงพยาบาลอย่างสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีวัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้ยาชุด โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน ระยะเวลาวิจัย พ.ศ. 2563 - ก.ย. 2566 แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) เป็นการต่อยอด R2R to Policy ในระดับอำเภอ ทีมวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ผู้วิจัย (เภสัชกรโรงพยาบาลอย่างสีสุราช) 2) ทีมหนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลของสภาอักษะแห่ง คนมหาสารคาม ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานหนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัด มหาสารคามร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 3) ผู้นำ/แกนนำชุมชนในระดับตำบล/หมู่บ้าน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน แนวคำถามการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล แนวคำถาม การประชามคมหมู่บ้าน แนวคำถามการถอดประสบการณ์ รายงานการประชุม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนและหลังการดำเนินการใช้ค่าสถิติ paired t-test ผลการวิจัย ระยะที่ 1 พบว่าแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้ยาชุดในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน ประกอบด้วย 1)การสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน 2)การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม 3)การวางแผน ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ กติกาชุมชน,แผนปฏิบัติการ 4)การปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม ประเมินผล พบว่า คะแนนความรู้และคะแนนทัศนคติเรื่องยาชุดหลังจากการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาฯ สูงขึ้น จาก 7.53 ± 0.32 คะแนนเป็น 11.32 ± 0.13 คะแนน (คะแนนเต็ม 14) และจาก 5.99 ± 0.23 เป็น 8.12 ± 0.11 คะแนน (คะแนนเต็ม 9) ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) หลังการดำเนินการทุกคนไม่ใช้ยาชุดในครั้ง ต่อไปและไม่พบร้านชำจำหน่ายยาชุดและเกิดแนวทางในการป้องกันและเฝ้าระวังการจำหน่ายยาชุดในชุมชน 5) การขยายผล ระยะที่ 2 การต่อยอด R2R to Policy ในระดับอำเภอ มีปัจจัยความสำเร็จคือ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน สรุปและข้อเสนอแนะ การพัฒนาการแก้ปัญหาการใช้ยาชุดใน ชุมชนตามแนวทางที่พัฒนาขึ้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถจัดการปัญหาการใช้ยาชุดในชุมชน บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ : ส่วนร่วม,ภาคีเครือข่าย,ยาชุด

สรุปสาระสำคัญ

บทนำ การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม ในปีงบประมาณ 2561 – 2562 ไม่พบการจำหน่ายยาชุดหรือผลิตภัณฑ์สุขภาพที่สุ่มเสี่ยงอันตรายจากพื้นที่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังคงพบผู้ป่วยแพ้ยายาจำนวน 6 รายและผู้ป่วยได้รับอันตรายที่ร้ายแรง คือ เกิดภาวะไตวายเฉียบพลันจากการบริโภคยาชุดจำนวน 4 รายและผลิตภัณฑ์น้ำหมักสมุนไพรที่โอ้อวดสรรพคุณในการรักษาโรคจำนวน 2 ราย โดยที่ผ่านมามีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ยาในชุมชนเป็นบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดกิจกรรม/โครงการ ตรวจสอบเฝ้าระวัง แต่ก็ยังคงพบปัญหาการใช้ยาเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการในการแก้ไขปัญหาการใช้ยาชุดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน รวมทั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งเป็นเวทีกลางในการเชื่อมโยงงานพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชน และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมี **วัตถุประสงค์**: เพื่อพัฒนาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้ยาชุดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม โดยมี **วิธีการศึกษา** : แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่หนึ่งเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและระยะที่สองเป็นการต่อยอด R2R to Policy ในระดับอำเภอ ทีมวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ผู้วิจัย (เภสัชกรโรงพยาบาลยางสีสุราช) 2) ทีมหนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลของสภาอภัยแก่ง เบ็ญแก่ง คนมหาสารคาม ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานหนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดมหาสารคามร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 3) ผู้นำ/แกนนำชุมชนในระดับตำบล/หมู่บ้าน **ระยะที่หนึ่ง** การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) **เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน** โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนตำบลบ้านกู่ ได้แก่ กำนัน (เป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลอีกตำแหน่งด้วย) และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) **เป็นการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม** โดยการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านกู่ สรุปว่าปัญหาสำคัญที่ต้องดำเนินการก่อนคือยาชุด แล้วจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหายาชุดในชุมชนตำบลบ้านกู่ และเลือกบ้านโนนรังเป็นหมู่บ้านนำร่องก่อนขยายผลทุกหมู่บ้านในปีต่อไป 3) **เป็นการวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม** โดยการจัดเวทีประชาคมบ้านโนนรัง กำหนดกติกาชุมชน และจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหายาชุดบ้านโนนรัง 4) **เป็นการปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วมหลังจากการปฏิบัติ** โดยการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านกู่ **ระยะที่สอง** การต่อยอด R2R to Policy ในระดับอำเภอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยในการประชุมพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ซึ่งทีมวิจัยเป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้ ได้ใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ การนิเทศงานโดยกรรมการปฐมภูมิ กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น **ระยะเวลา**ในการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2563 – เดือนกรกฎาคม 2566 **เครื่องมือการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน แนวคำถามการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล แนวคำถามการประชาคมหมู่บ้าน แนวคำถามการถอดประสบการณ์ รายงานการประชุม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า 1) ผู้นำชุมชนพร้อมสนับสนุนการจัดทำโครงการส่งเสริมการ
ใช้ยาปลอดภัยในชุมชน 2) การประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล เกิดกิจกรรมการแก้ปัญหาขาดยาในชุมชนตำบลบ้าน
กู่ 3) ประชาคมหมู่บ้านโนนรัง กิจกรรมการแก้ปัญหาการใช้ยาขาดในชุมชนบ้านโนน ประเมินผล พบว่า คะแนน
ความรู้และคะแนนทัศนคติเรื่องยาขาดหลังจากการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาฯ สูงขึ้นจาก 7.53 ± 0.32 คะแนน
เป็น 11.32 ± 0.13 คะแนน (คะแนนเต็ม 14) และจาก 5.99 ± 0.23 เป็น 8.12 ± 0.11 คะแนน (คะแนนเต็ม 9)
ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) หลังการดำเนินการ ทุกคนไม่ใช้ยาขาดในครั้งต่อไปและไม่พบร้านชำ
จำหน่ายยาขาด 4) การถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่าปัจจัยความสำเร็จคือ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของ
ภาคีเครือข่ายชุมชน และศักยภาพของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน มีความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
มากกับชาวบ้าน สามารถประสานงานกับองค์กรและภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านได้ สร้างมวลชน
ชุมชนได้จากการรวมกลุ่มชาวบ้านที่ทำงานด้วยกัน ให้ความสำคัญกับปัญหาการใช้ยา ผลักดันให้เกิดแผนงาน
โครงการ ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจากกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น 5) การขยายผล
ขยายผลไปทุกหมู่บ้านในตำบลบ้านกู่ จำนวน 9 หมู่บ้าน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุน
หลักประกันสุขภาพท้องถิ่น (กปท.)

การต่อยอด R2R to Policy ในระดับอำเภอ ดำเนินการดังนี้ 1) คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับ
อำเภอย่างสีสุราชกำหนดเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินงานของ พชอ. 2) สภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ละแห่ง
จัดทำโครงการแก้ปัญหาขาดยาในชุมชน เสนอของบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น (กปท.) และ
กปท.ทุกตำบลสนับสนุนงบประมาณ 3) การนิเทศงานโดยคณะกรรมการประเมินหน่วยบริการปฐมภูมิระดับอำเภอ
อภิปราย สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการแก้ปัญหาการใช้ยาขาดในชุมชนตามแนวทางที่พัฒนาขึ้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
สามารถจัดการปัญหาการใช้ยาขาดในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

1. Budawong B, Yungthong W. Community empowerment in the management of the problems on inappropriate drugs and health products: Case study of Nonkhun District, Sisaket Province. Thai Journal of Pharmacy Practice 2016; 8: 332-42.
2. Pangkumlai S, Pinatha C. Development of measures to solve the problems associated with steroid use among the elderly. Journal of Health Science 2019; 28: 441-52.
3. Praputnitisarn S. Participatory action research: Concepts and practices. 4th ed. Chiang Mai: Wanida karnpim; 2009